

ATILGANLIK VE DENETİM ODAĞI DÜZEYİ: GELECEK NESİLLERE ETKİSİ

ASSERTIVENESS AND FOCUS OF CONTROL LEVEL: IMPACTS TO THE FUTURE

Sibel DİNÇYÜREK**, Mehmet ÇAĞLAR***, Cem BİROL****

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, yüksek öğrenim gören öğrencilerin atılganlık düzeyleri ve denetim odaklarını incelemek ve farklı değişkenler (cinsiyet, bölüm, yaş ve akademik başarı) açısından aralarında anlamlı farklılığın olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Nicel araştırmaya uygun olarak veriler toplanmış ve tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada, “Rathus Atılganlık Ölçeği” ve “Rotter Denetim Odağı Ölçeği” kullanılmış, Doğu Akdeniz Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği bölümünden 281 ve Bilgisayar Enformatik bölümünden 119 son sınıf öğrencisinin gönüllü katılımı sağlanmış ve veriler yüzdelik-frekans bulma, bağımsız gruplar t-testi, ANOVA ve çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucuna göre, öğrencilerin atılganlık düzeyi ve denetim odaklarının bölümler arasında anlamlı bir fark yarattığı bulunmuştur. Bilgisayar Enformatik bölümü öğrencilerinin, Türkçe Öğretmenliği bölümü öğrencilerine göre daha atılgan olduğu saptanmıştır. Bu sonuç değerlendirildiğinde, kişilerin kariyer gelişimlerine uygun bir eğitim sağlanmasının önemli olacağı belirtilmelidir. Ayrıca, ülkemizdeki gençlerin Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde ve geleceğe yönelik iyi elemanlar yetiştirilmesinde araştırma bulguları akademik anlamda eğitimcilerle katkı sağlayabilecektir.

Anahtar sözcükler: atılganlık, denetim odağı, akademik başarı ve iletişim

ABSTRACT: The purpose of the study is to investigate relationship between variables of assertiveness and locus of control levels of undergraduate students and to evaluate significant differences between variables. The nature of the research study relies on quantitative that case study is employed. Rathus Assertiveness Scale and Rotter Locus of Control Scale were applied to 281 participants from Turkish Language Teaching, 119 participants from Computer Information Technology to gather data. In this respect, data analysis was done through percentages, frequency, t-test, ANOVA and MANOVA. The research study revealed that there is significant difference on assertiveness and locus of control between students’ departments. In addition, it can be stated that Computer Information Technology students are more assertive than Turkish Language Teaching students. This study enlightens and shares with academic agenda that there is vital to be aware on career development and well structured, educated youth inline with European Union standards.

Keywords: assertiveness, focus of control, academic achievement and communication

1. GİRİŞ

20. yüzyılın sonlarından itibaren teknoloji ve bilimde yaşanan hızlı gelişmeler, farklı alanların birbiriyle mutlak etkileşimini gündeme getirmiştir. Günümüzde, bilim ve teknoloji alanlarında yaşanan bu gelişmeler sonucunda, gereksinim duyulan yetişmiş insan gücünün sağlanmasında, en etkin kaynak ise hiç tartışmasız eğitimidir. Bu değişen ve gelişen yaklaşımların uyumunun odak noktası ise, eğitimin işlevsel hale gelmesini sağlayan ve verimliliğini artıran, gelişen nesillerin öğrenmesine kılavuzluk yapacak olan eğitimcilerdir. Meslek, bireylerin toplumdaki en önemli statü ve kimlik kaynaklarından biridir. Bu nedenle, meslek ile kimlik arasında uyum olması beklenir. Seçilen meslek ile bireysel özellikler arasında uyum yoksa iş yaşamına ilişkin önemli sorunların ortaya çıkması söz konusudur (Rubinton 1980).

Atılganlık ve denetim odağı gibi ilişki biçimleri kişilerin kimliğini ve seçmiş olduğu mesleğe eğilimini ortaya çıkarmada önemli rol oynamaktadır. Atılganlık ve denetim odağının beklenen düzeyde yaşanması ve paylaşılması bireyin meslek başarısını ve insan ilişkilerindeki yapıcılığını artırmaktadır (Phares,1976; Beck ve diğerleri, 1985; Bulecheck ve Claskey, 1995).

Atılganlık; ‘güvengenlik’, ‘kendini etkili olarak ortaya koyma’, ‘etkili davranma’, ‘güvenli davranış’, ‘güvenli girişken’ anlamlarında kullanılmaktadır (Baltaş ve Baltaş, 1986; Cüceloğlu, 1993;

** Doktora Öğrencisi, Öğretim Görevlisi, Yakın Doğu Üniversitesi, DAÜ, e-posta:sibel.dincyurek@emu.edu.tr

*** Doç, Yakın Doğu Üniversitesi, e-posta:cbirol@neu.edu.tr

**** Doç, Yakın Doğu Üniversitesi, e-posta:mcaglar@neu.edu.tr

Uşaklı 2006). Atılğanlık, başkalarını küçük görmeden, onların haklarını yadsımadan bireylerin kendi haklarını koruyabilmeleri için geliştirilen bir çeşit kişiler arası ilişkiler biçimidir (Alberti ve Emmons, 1976; Phelps ve Austin, 1997). Çekingenlik ve saldırganlık bir doğrunun iki ayrı ucu ise, atılğan davranış bu doğrunun tam ortasında olumlu, uyumlu ve sağlıklı bir davranış biçimi olarak yer alır (Bal, 2003). Atılğanlıktaki temel anlayış, kişilerin kendi istediklerini diledikleri gibi yapmaları değil; eşitliği gözetmeye çalışmalarıdır. Bu yaklaşım, insanlar arasında güven, sıcaklık, yakınlık ve sevgi gibi bağların oluşmasına ve bireylerin kendilerini anlatmalarına olanak tanır (Örgün, 2000).

Atılğan kişiler, seçimlerini yaparken uygun şekilde “evet” ya da “hayır” demesini bilirler. Onlar, ne istediklerini kesin ve anlaşılır bir biçimde belirtirler. Bir şeyin yanlış olduğundan kuşkulandıklarında soru sorarlar ve açıklama isterler. Başkalarının kendilerini kullanmasına izin vermezler. Ben dilini kullanırlar; ilişkilerinde duyarlı ve hoşgörülüdürler. Etkili, sağlıklı ve uyumludurlar. Kendi yaşam kararlarını alırlar, seçimlerini yaparlar ve hedeflerini gerçekleştirirler. Olumsuz duygularını dürüstçe dile getirirler (Beck ve diğerleri, 1985; Uğurlu, 1994; Greenberg, 2002).

Denetim Odağı; birey tarafından, kendisini etkileyen olumlu ya da olumsuz türden olayların, kendi davranışlarının sonucu olarak ya da bu olayların şans vb. dış güçlerin etkisi olarak algılanması eğilimidir (Rotter ve diğerleri, 1972). İçten denetimlilik, bireyin karşılaştığı olayları ve olayların sonuçlarını denetlemenin kendi elinde olduğuna inanmasıdır. Dıştan denetimlilik ise, bireyin karşılaştığı olayları ve olayların sonuçlarını kendi dışındaki güçlerde (Tanrı, şans, kader vb.) aramasıdır (Yeşilyaprak, 1990).

İçten denetimli bireylerin, dıştan denetimli bireylere göre, kişilerarası ilişkilerde daha içten ve derin davrandıkları gözlenmektedir. İçten denetimlilerin öğretim amaçlı etkinliklere daha çok zaman harcadıkları, kendilerini daha etkili, güvenli ve bağımsız kişiler olarak algıladıkları ve duygusal yaşamlarının sağlıklı olduğu bilinmektedir. Dıştan denetimli bireyler, toplum kurallarına uyma eğilimindedirler ve kolayca her şeye inanabilirler. Toplumun içerisinde çoğunluğun istekleri doğrultusunda yaşamaktan mutluluk duyarlar. Herhangi bir başarısızlık durumunda ise çoğunlukla kendi dışındaki kişileri suçlamaktadırlar. Araştırmalar, atılğanlığın ve içten denetimliliğin öğrenilebilir ve geliştirilebilir bir davranış olduğunu göstermektedir (Phares 1976; Dönmez,1983; Ören, 1991; Uzun, 2002).

İnsan yaşamının önemli bir alanını kapsayan meslek seçimi konusunda, bireyin uygun tercihler yapmasına ve seçtiği mesleğe uyum göstermesine, atılğanlığın ve içten denetimliliğin öğretilmesinin katkı sağladığı düşünülmektedir. Çünkü meslek, sadece ekonomik gereksinmelerin karşılanması için değil, aynı zamanda psiko-sosyal gelişim ve doyum sağlamak için de sürdürülen bir uğraştır (Can, 2005). Gençlere sadece bir meslek edindirmek yerine, topluma ayak uydurabilecek sağlıklı bireylerin yetişmelerini sağlamak temel hedef olmalıdır.

Eğitimde akademik başarı ile ilgili olarak pek çok araştırma yapılmıştır. Araştırma bulgularının pek çoğu göstermiştir ki, öğrencilerin akademik başarıları üzerinde birçok değişkenin etkisi vardır. Bu değişkenler, öğrencinin özgeçmişi, aile, okul, öğretmen, çevre vb. olarak belirtilebilir. Bu çalışmadaki temel amaç; Türkçe Öğretmenliği ve Bilgisayar Enformatik bölümünde okuyan iki farklı meslek grubu öğrencilerinin meslek seçimlerinde atılğanlık ve denetim odağı düzeylerinin (kişisel özelliklerinin) kendi akademik başarılarını nasıl etkileyebileceğini değerlendirmektir. Karşılaştırmaya bağlı sonuçlarla sağlıklı kişilik özelliklerinin ve iletişim becerisinin eğitim sürecinde ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Söz konusu meslekleri iyileştirmek ve geliştirmek de temel alınmıştır. Bu noktadan hareketle, Bilgisayar Enformatik bölümü ve Türkçe Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin iletişim becerileri ve kişilik özelliklerinden ‘atılğanlık’ ve ‘denetim odağı’ üzerinde durulmuş ve söz konusu özelliklerin akademik başarıya etkisi incelenmiştir.

Bilgisayar Enformatik bölümü öğrencileri ve Türkçe öğretmen adayları, mesleğe başlamadan önce, nitelikli iletişim kurmanın ve atılğan-iç denetimli olmanın önemini çok iyi bilmelidirler. Bilgisayar Enformatik ve Türkçe Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin atılğan ve içten denetimli olmaları, insanlarla olan ilişkilerine ve davranışlarına da yansiyabilir ve bu durum öğretme-öğrenme sürecine de katkı sağlayabilir (Adams ve Lenz, 1979; Michelson ve diğerleri, 1986; Tschudin ve Shober 1990; Deluty, 2004). Araştırma sonuçlarının meslekte olumlu ilişkilerin temelini ancak

farkındalık yaratarak ve mevcut kişilik özelliklerini geliştirerek, iyileştirerek mümkün olacağına dikkat çekilmesi açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın problem cümlesi, “Doğu Akdeniz Üniversitesi’nde okuyan fen bilimleri ve sosyal bilimler bölümü öğrencilerinin, denetim odakları ve atılganlık düzeylerinde

a. cinsiyet,

b. bölüm,

c. akademik ortalama,

d. yaş

değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?” biçiminde ifade edilebilir.

2. YÖNTEM

Nicel araştırmaya uygun olarak veriler toplanmış ve tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Rathus Atılganlık Ölçeği (Voltan, 1980) ve Rotter Denetim Odağı Ölçeği (Rotter, 1966) kullanılmıştır. İki farklı bölüm öğrencileri olan Türkçe Öğretmenliği bölümünden 281 ve Bilgisayar Enformatik bölümünden 119 son sınıf öğrencisinin gönüllü katılımıyla anket uygulaması yapılmıştır. Veriler, yüzdellik-frekans bulma, bağımsız gruplar t-testi, ANOVA ve çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) ile değerlendirilmiştir.

2.1. Araştırmanın Deseni

Nicel araştırma, sayıların kattığı anlam zenginliğine bağlı sonuçların paylaşılmasını öngörür. Bu bağlamda, araştırma sürecinde elde edilen sayısal veriler, akademik dünyayı aydınlatacak araştırma konusuna bağlı geçerli ve güvenilir sonuçlar sunar ve ayrıca araştırmacının araştırmayı güvenle paylaşmasına imkan sağlar (Karasar, 1999; Cohen, Manion ve Morrison, 2000). Nicel araştırma, bilginin varlığının tümdengelimle dayandırıldığı ve sayısal verilerin yoruma güç kattığı bilimsel yaklaşım olduğuna göre, bu araştırmada atılganlık ve denetim odağının meslek yaşamına katkısı üzerine nicel veriler elde edilmiş ve yorumlanmıştır.

Araştırmada var olan durumun betimlenmesine yönelik tarama modeli seçilmiştir. Tarama modelleri, geçmişte ve halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 1999).

2.2. Örneklem

Bu araştırmada, Doğu Akdeniz Üniversitesi’nde öğrenim gören Türkçe Öğretmenliği ve Bilgisayar Enformatik Bölüm öğrencileri örneklem olarak seçilmiştir. Gönüllülük esasına bağlı yürütülen bu araştırmaya, Türkçe Öğretmenliği bölümünden 281 ve Bilgisayar Enformatik bölümünden 119 son sınıf öğrencileri katılmıştır. Bu iki bölüm, biri sosyal bilimler, diğeri ise fen bilimleri çatısı altında olduğu için seçilmiş ve karşılaştırma yapmak hedeflenmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada verileri toplamak için “Rathus Atılganlık Ölçeği” ve “Rotter Denetim Odağı Ölçeği” kullanılmıştır. Atılganlık ölçeği, Voltan (1980) tarafından Türkçeye uyarlanmış olup geçerlik sonucu $r=.70$; güvenirlik sonucu ise $r=.77$ olarak bulunmuştur. Rathus Atılganlık Envanterini KKTC’de kullanmadan önce 4 uzmandan (2’si PDR, 2’si ölçme-değerlendirme) görüş alınmış ve gerekli değişiklikler yapılarak ölçek ön deneme için hazırlanmıştır. Ön denemede ölçek başka bir grupta 120 öğrenciye uygulanmış ve geçerlilik katsayısı $r=.75$, güvenirlik katsayısı ise $r=.82$ olarak bulunmuştur. Acar (2003:179), 30 maddeden oluşan Rathus Atılganlık Ölçeğinin puanlandırılmasını şöyle belirtmiştir: -90 ile +90 arasında puanlar alınmaktadır. Çekingenliğe doğru uzanan uç -90’a, atılganlığa uzanan uç +90’a ulaşmaktadır. Tataker (2003:38) tezinde, +10 puan üzerindeki sonuçların atılganlığı belirttiğini kabul etmiştir; bu çalışmada da söz konusu değer kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının içten ve dıştan denetimli olup olmadığını belirlemek için Rotter’in Denetim Odağı Ölçeği (1966) kullanılmıştır. DAÜ’de İngilizce Öğretmenliği

bölümündeki 2 uzman ölçeği Türkçe'ye çevirmiş ve 2 PDR uzmanının görüşlerinden yararlanarak ölçeğe son hali verilmiştir. Ön denemede ölçek 120 kişilik başka bir gruba uygulanmış ve güvenilirlik katsayısı $r=.88$ olarak bulunmuştur. Denetim Odağı Ölçeğinde, 0 ile 23 arası puanlar alınmaktadır. 0 ile 3 puan arası iç denetimli, 4 ile 11 puan arası standart denetimli ve 12-23 puan arası ise dıştan denetimli olarak kabul edilmiştir (Rotter, 1966).

2.4. Verilerin Analizi

Veriler araştırmacı tarafından SPSS programı kullanılarak çözümlenmiştir. Bu süreçte ölçeklerden elde edilen veriler (cinsiyet, yaş, bölüm, akademik ortalama) değişkenlerini temel olarak incelenmiştir. Yüzdellik-frekans bulma, bağımsız gruplar t-testi, ANOVA ve çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Öğrencilerin denetim odakları ve atılganlık düzeylerinde cinsiyet, bölüm, akademik ortalama ve yaş aralarında fark olup olmayacağını belirlemek amacı ile toplanan verilere MANOVA uygulanmıştır. Bu uygulama sonucu Türkçe Öğretmenliği ve Bilgisayar Enformatik Bölüm öğrencilerinin atılganlık ve denetim odağı saptanmıştır.

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyet, Bölüm, Akademik Ortalama ve Yaşlarına Göre Denetim Odakları ve Atılganlık Düzeylerine İlişkin MANOVA Sonuçları

	Wilk's λ	F	P	Hipotez SD	Hata SD	eta
Cinsiyet	.988	2.143	.119	2	358	.012
Yaş	.994	.497	.738	4	718	.003
Akademik Başarı	.964	1.662	.104	8	716	.018
Bölüm	.944	10.667	.000	2	358	.056
Cinsiyet*Yaş	.975	2.281	.059	4	716	.013
Cinsiyet*Akademik Baş.	.977	1.060	.390	8	716	.012
Cinsiyet*Bölüm	.986	2.477	.085	2	358	.014
Yaş*Akademik Başarı	.963	.849	.630	16	714	.019
Yaş*Bölüm	.984	1.458	.213	4	716	.008
Akademik Başarı*Bölüm	.980	.910	.508	8	716	.010

Tablo 1'deki MANOVA sonuçlarına göre bölüm Wilk's Lambda .944, $F(2,358)=10.667, p<.000$, eta;.056 öğrencilerin atılganlık düzeyi ve denetim odaklarında bölümler

arasında anlamlı fark yaratmaktadır. MANOVA analizi sonucu bölümlere göre fark elde edildiğinden dolayı, öğrencilerin bölümlerine göre atılganlık düzeyleri ve denetim odaklarına ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Atılganlık ve Denetim Odağı Düzeylerine İlişkin ANOVA Sonuçları

		N	$\bar{X}$	Ss	F (1-359)	P	eta
Atılganlık	Bilgisayar	116	14.73	40.73	21.358	.000	.056
	Enformatik Türkçe Öğr.	273	-12.0	36.48			
Denetim Odağı	Bilgisayar	116	11.13	3.07	.507	.477	.001
	Enformatik Türkçe Öğr.	273	10.16	3.93			

Öğrencilerin atılganlık düzeylerinde bölümlerine göre anlamlı bir fark bulunmuştur [$F(1, 359)=21.358;p=.000,eta:056$]. Bilgisayar Enformatik öğrencileri, Türkçe Öğretmenliği öğrencilerine göre daha atılgandır. Öğrencilerin denetim odağı düzeyleri bölümlere göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$).

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada, Türkçe Öğretmenliği ve Bilgisayar Enformatik Bölümü öğrencilerinin atılganlık ve denetim odağı düzeyleri değerlendirilmiştir. Cinsiyet, yaş, akademik başarı ve bölüm değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiş ve aritmetik ortalama, yüzdelik, ANOVA ve çok faktörlü varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Bu kullanılan analizler sonucunda, öğrencilerin atılganlık düzeylerinde bölümlerine göre anlamlı bir fark bulunmuştur. Bilgisayar enformatik öğrencileri, Türkçe öğretmenliği öğrencilerine göre daha atılgandır.

Yurt dışındaki alanyazın incelendiğinde atılganlığın, cinsiyet bakımından farklılık gösterdiğini ortaya çıkaran araştırmalar olduğu görülmektedir. Stebbins ve arkadaşları (1977), üniversite öğrencileri ile yaptıkları bir araştırmada, kızların, erkeklere göre daha atılgan olduklarını bulmuşlardır. Fakat alanyazındaki diğer çalışmalar incelendiğinde, farklı sonuçlar olduğu görülmektedir. Türkiye’de yapılan araştırmaların bazılarında cinsiyete bağlı farklılıklar bulunmuş (Arı, 1989), bazılarında ise bulunmamıştır (İnceoğlu ve Ayatar, 1987). Cinsiyetle ilgili bulgulardaki bu tutarsızlığın nedeni atılganlığın sosyo-kültürel etkenlere bağlı olmasıyla ilişkilendirilebilir. Erbaş (2000) araştırmasında aynı kültürün alt-kültürleri arasında bile cinsiyete bağlı farklılıkların olabileceğini (Florian, Zernitsky ve Schurka, 1987; Fukuyama ve Greenfield, 1983; Furnham ve Nenderson, 1981; Furnham, 1979; Stubbins ve arkadaşları, 1977; Galassi ve Galassi, 1974) ortaya koymuştur. Arı (1989), üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerinin atılganlık düzeyine etkisini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmada, erkek öğrencilerin atılganlık puan ortalamalarının kızlarınkinden önemli düzeyde yüksek olduğunu tespit etmiştir. Atılganlıkla ilgili araştırmalar ilerledikçe, atılganlığın cinsiyet ile olan ilişkisi daha iyi anlaşılmaktadır. Kültürün, anne baba tutumlarının, farklı cinsiyetlere yüklenen roller ve beklentilerin atılganlığı etkilediği düşünülmektedir.

İnsanın yaşı ilerledikçe, atılganlık düzeyinin de artması beklenmektedir. Bunun nedeni, ergenlerin yaşları ilerledikçe daha fazla deneyim sahibi olmaları, kişiler arası ilişkilerde giderek daha etkin hale gelmeleri ve sosyal öğrenmelerinin artması ile ilgilidir. Yaş ilerledikçe artan bilgi ve deneyim, bireyin kendine olan güvenini, kendini daha açık ve doğru bir biçimde ortaya koyabilmesini sağlamaktadır.

Denetim odağı ile ilgili literatür incelendiği zaman, cinsiyete ilişkin bulgularda farklı sonuçların olduğu ortaya çıkmıştır. Gündüz (1986), Yeşilyaprak (1988), Erdoğan (2003) ve Şahin, Kırıl & Dinçyürek (2005) denetim odağı ile cinsiyet arasındaki ilişkilere baktıkları araştırmalarında, cinsiyete ilişkin anlamlı farklılıklar olmadığını ortaya koymuşlardır. Bu sonucun aksine, Nowicki

(1978) ve Özerdem (2003) denetim odağı ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Adams (1983) ve Kıralp, Şahin ve Dinçyürek (2007) araştırmalarında, yaşla birlikte içten denetimlilik oranında belirgin bir şekilde artma olduğunu ortaya koymuşlardır. Dönmez (1983) ise, alanyazında denetim odağının içten dışa, dıştan içe doğru değişebileceğini kanıtlayan birçok araştırma olduğunu (De Charms,1972; Nowicki ve Barnes, 1973; Diamond Shapiro,1973; Reimains, 1974; Gutkin, 1978) ortaya koymuştur. Bu durumda insanları değişmez bir biçimde algılamak ve kesin olara içten denetimler ve dıştan denetimler gibi sınıflara ayırmak yerine değişimlerin olabileceği üzerinde durulmalıdır. Farklı zaman kesitlerinde bireyin belli bir durumdaki davranışını birçok değişken belirleyebilir.

Yapılan araştırmada cinsiyet ve yaş değişkenlerine bağlı olarak öğrencilerin atılganlık ve denetim odağı düzeylerinde farklılık olmadığı bulunmuştur. Ancak Manova sonuçlarına göre, öğrencilerin atılganlık düzeyleri ve denetim odaklarında bölümlere göre anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir. Bilgisayar bölümü öğrencilerinin sosyal bir bölüm olan ve pedagojik formasyon alan öğretmenlik bölümü öğrencilerinden daha atılgan çıkmaları ilginç bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Bilgisayar bölümünde okuyan öğrenciler mesleki formasyonlarını kazanırken “kendini etkili olarak ortaya koyma”, “etkili davranma”, “güvenli davranış”, “güvenli girişken” ve “iletişim” becerilerini geliştirdikleri söylenebilir.

Araştırmada, Bilgisayar Enformatik Bölümü ve Türkçe Öğretmen adaylarının, atılganlık düzeyleri ile kendi akademik başarıları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Aynı şekilde, öğretmen adaylarının ve Bilgisayar Enformatik bölümü öğrencilerinin denetim odakları ile kendi akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Öğrencilerin kendi kişilik özellikleri ile akademik başarıları arasında ilişki olduğunu belirleyen araştırmalara alanyazında rastlanmıştır. Gökalan (2000) çalışmasında, öğrencilerin atılgan davranışları ile akademik başarıları arasında olumlu yönde bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır. Yurt dışında yapılan birçok araştırma sonucuna göre atılganlık; çocuklar, ergenler ve yetişkinler için beceri eğitimi olarak ele alınıp değerlendirilmelidir. Çocuklar üzerinde yapılan araştırmalarda, atılganlık eğitiminin özellikle duyuşsal alanda (akademik başarıya oranla) kazanımlar sağladığı bulunmuştur. Ad takma, akran zorbalığı, küfür vb. kötü alışkanlıkların yok edilmesinde, atılgan davranışlar kazanmanın önemli olduğu ortaya çıkmıştır (Horstman, 1986; Perry ve diğerleri, 1988; Droge ve Stipek, 1993; Embyr ve Luzzo, 1996; Clarke ve Kiselce, 1997; Concepcion, 1997; O'Donnell, 2002; Nichols, 2002).

İlköğretim ve lise öğrencileri ile ilgili yapılan çalışmalarda, okul başarısı ile denetim odağı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, öğrencilerin başarılı yaşantılarını daha çok kendilerine, başarısızlıklarını ise kendilerinin dışındaki güçlere yükleme eğiliminde oldukları görülmüştür. Bu noktadan hareketle, içten denetimlilik ile başarı düzeyinin aynı yönde arttığı bulunmuştur (Hjelle, 1970; Balcı 1997; Derin 2006).

Eğitim sürecinde başarı elde etmek oldukça değerlidir ve başarıyı artırma yöntemleri üzerinde durulması gerekli görülmektedir. Birey, elde ettiği başarı ile ilgili olarak kendi kişilik özelliklerinin belirleyici olduğuna inanırsa, birçok davranışını eleştirel anlamda değerlendirebilir ve kendini geliştirebilir. Atılgan ve içten denetimli bireyler, kendilerine daha çok güvenirlere ve başarı elde etme konusunda daha inançlıdırlar.

Üniversite öğrencilerinin mesleki formasyonları eğitim süreci açısından çok önemlidir. Etkili bir mesleki formasyonun gerçekleştirilebilmesi için üniversite öğrencilerine, kendi kişilik özelliklerinin, öncelikle bireysel başarılarının ve mesleki becerilerinin daha sonra mesleğe başladıkları zaman da öğrencilerinin akademik başarılarını etkileyebileceği söylenmelidir. Alanyazında, öğretmenlerin kişisel özelliklerinin öğrenci başarısı ile ilişkisini inceleyen araştırmalara (Cruickshank ve diğerleri, 1995; Sumbül, 1996; Özden, 1999) rastlanmıştır. Bu araştırmaların bulgularına göre, öğretmenlerin birçok niteliğinin öğrenci başarısı ile ilişkisi vardır. Öğretmenin, öğrenme-öğretme sürecindeki etkililiği, öğrenci başarısı, doyumu ve kişiliğini geliştirmede çok önemlidir.

Eğitimcilerin, başta atılganlık ve denetim odağı olmak üzere, üniversite öğrencilerinin kişisel özelliklerini geliştirmeyi temel alan öğrenme programlarını etkin bir şekilde uygulamaya geçirmesi gerekmektedir. Öğrencilerin de kendi kişilik özelliklerini tanımaları, kişilik özelliklerinin akademik

başarılarına etki edebileceğini düşünceleri olumlu ve yararlı olacaktır. Bu bağlamda, öğrencilerin kendi kişilik özelliklerini daha iyi tanımaya yönelik öğrenci merkezli eğitim durumlarının yaratılmasına özen gösterilmelidir. Öğretmenlerin hangi kişilik özelliklerinin öğrencileri ne kadar etkilediği ve öğrencilerin hangi kişilik özelliklerinin akademik başarılarına ne derece etki ettiğine ilişkin bilimsel çalışmaların sayısının artırılması da çok önemlidir. Üniversite gençliğinin atılganlık, denetim odağı ve akademik başarılarının incelenmesi, sadece kişilerin kariyer gelişimlerine uygun bir destek sağlamakla kalmayacak aynı zamanda gençliğimizin Avrupa Birliği'ne adapte olması yolunda da ülkemize ve geleceğe yönelik iyi yetişmiş elemanlar yetiştirmelerine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar, N. V. (2003). *PDR'de Yirmibeş Yıl*. Ankara:Nobel Yayın Dağıtım.
- Adams, L. & Lenz, E. (1979). *Effectiveness training for women western corporation*, New York: Putman.
- Adams, R. G. (1983). Social competence during adolescence: Social sensitivity, locus of control, empathy and peer popularity. *Journal of Youth and Adolescence*, (12) 3, 203-211.
- Alberti, R., & Emmons M. (Eds.). (1976). *Your perfect right*. San Louis Obispo: Impact.
- Arı, R. (1989). *Üniversite öğrencilerinin baskın ben durumları ile bazı özlik niteliklerinin, ben durumlarına, Atılganlık ve uyum düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bacı, S. (1997). *Lise öğrencilerinin denetim odağı ile sınav kaygısı arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (1986). *Stres ve başa çıkma yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bal, Ü. (2003). *Hastanede çalışan hemşire ve diğer bayan sağlık personelinin benlik saygıları ve atılganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu, İstanbul.
- Beck, S., Collins, L., Overholser, J. & Terry, K. (1985). A cross-sectional assessment of the relationship of social competence Measures to peer friendship and likeability in elementary-age children. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, (111) 1, 43-63.
- Bulecheck, M., & Closkey, G. (1995). *Nursing interventions treatments for nursin diagnosis*, W. B. Saunders Comp. Philadelphia.
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Can, G. (2005). *Psikolojik danışmanlık ve rehberlik*. Ankara: 6. Baskı Pegem A Yayıncılık.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2000). *Research methods in education*. London: Routledge Falmer.
- Clarke, E. A. & Kiselica, M. S. (1997). A systemic counseling approach to the problem of bullying. *Elementary School Guidance & Counseling*, 31 (4), 310-346.
- Concepcion, S. (1997). *Elementary children's school problem behaviors and strengths: Effectiveness of school social work intervention*. Unpublished master dissertation, California State University, Long Beach, No:1385530.
- Cruikshank, D., Bainer, D. & Metcalf, K. (1995). *The act of teaching*. New York: McGraw-Hill.
- Droge, K. L. & Stipek, D. J. (1993). Children's use of dispositions to predict classmates' behavior. *Developmental Psychology*, 29, 646-654.
- Dönmez, A. (1983). Denetim odağı (locus Of control) ve çevre Büyüklüğü, *A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. Ankara Üniversitesi Basımevi, (16) 1, 37-47.
- Deluty, R. H. (2004). *Observed and imagined: Poems and essays*. Baltimore: Gateway Press.
- Dönmez, A. (1985). Denetim odağı, kendine saygı ve üç değişken; çevre büyüklüğü, yaş ve aile Ortamı, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Ankara, 55, 4-14.
- Derin, R. (2006). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerin problem çözme becerileri ve denetim odağı düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı, İzmir.
- Erbaş A. G. (2000). *İlkokul çocuklarında, sınıf büyüklüğü ve kardeş sayısının denetim odağı ve atılganlık düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı, Konya.
- Erdoğan, B. (2003). Denetim odağı ve ön bilgi düzeyinin öğrencilerinin öğretim materyalini kontrol tercihlerine etkisi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 2 (3), 31-46.
- Embry, S. L. & Luzzo, D. A. (1996). The relationship between name-calling and peer beliefs among elementary school children: Implications for school counselors. *Elementary School Guidance & Counseling*, 31 (2), 122-131.
- Greenberg, J. S. (2002). *Comprehensive stress management*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Gündüz, Z. (1986). *Okul başarısı ve ortaokul 1. sınıf öğrencilerinde denetim odağı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Gökalan Z. B. (2000). *İlköğretim okulu öğrencilerinin (12-14 yaş) benlik tasarımı, atılganlık ve kendini aşma düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, EğitimBilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Konya.
- Horstman, A. M. (1986). *Social validation of children's assertive and unassertive behavior in peer interactions (social skills)*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Montana, No: 8703329.

- Hjelle, L.A. (1970). Internal- External Control as a Determinant of Academic Achievement, *Psychological Reports*, 26(1):326.
- İnceoğlu, D. ve Ayatar, G. (1987). Bir grup ergende atılganlık eğitimi, *Psikoloji Dergisi*, 6 (21), 23-24.
- Karasar, N. (1999). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yayın dağıtım.
- Kıralp, Y., Sahin, S., ve Dinçyürek, S. (2007). *IX. Ulusal psikolojik danışma ve rehberlik kongresi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimi Bölümü, İzmir.
- Michelson L. & et al. (1986). Development and Psychometric Properties of the Nurses Assertiveness Inventory, *Behavioral Research Therapy*, 24(1), 71-81.
- Nowicki, S. (1978). Reported stressfull events during development periods and their relation to locus of control orientation in college students. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, (46) 6, 1552-1553.
- Nichols, T. R. (2002). *Adolescent social competence: An examination of social skills, social performance and social adjustment with urban minority youth*. Unpublished doctoral dissertation, Columbia University, No: 3048204.
- O' Donnell, A. S. (2002). *Implementation and evaluation of a treatment program for relational aggression and victimization with preadolescent girls*. Unpublished doctoral dissertation, Alliant International University, San Diego, No: 3057543.
- Örgün S.K. (2000). *Anne baba tutumları ile 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlıkları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, İstanbul.
- Ören, N. (1991). Denetim odağı ve kendini kabul arasındaki ilişkiler, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Ankara, Akademi Matbaası. s. 20-28,
- Özdemir, Ö. (2003). *Ortaokullarda öğrenim gören öğrencilerin denetim odaklarına ilişkin karşılaştırmalı değerlendirme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı. Lefkoşa.
- Özden, Y. (1999). *Eğitimde dönüşüm eğitimde yeni değerler*, Ankara: Pegem A Yayınları.
- Phares, E. J. (1976). *Locus of control in personality*, USA: Kansas State University, General Learning Press.
- Pheleps S. & Austin N. (1997). *Atılgan kadın*. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Perry, D. G., Kusel, S. J., & Perry, L. C. (1988). Victims of peer aggression. *Developmental Psychology*, 24, 807-814.
- Rubinton, N. (1980). Instruction in career decision making and decision- making styles, *Journal of Counseling Psychology*, 27, 581-588.
- Rotter, J. B., Change, J. E. & Phares, E. J. (1972). *Applications of social learning theory of personalit*. New York: Holt, Rinehard and Winston.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement, *Psychological Monograph*, 80 (1), 1-28.
- Stebbins, C. A., Kelly, Power, & B.R.M.E. (1977). Sex diferences in assertiveness in college students *The Journal Psychology*, 95, 309-315.
- Sümbül, M. (1996). Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri, *Eğitim Yönetimi*, 2, 4.
- Şahin, S., Kıralp, Y. ve Dinçyürek, S. (2005). *VII. Ulusal psikolojik danışma ve rehberlik kongresi*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimi Bölümü, İstanbul.
- Tschudin V. & Shober J. (1990). Know yourself, *Nursing Times*, 86 (11), 25-32.
- Tataker, T. (2003). *Ergenlerin Atılganlık Düzeyi ile Ruhsal Sorunları Arasındaki İlişkinin Araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, İzmir.
- Uşaklı, H. (2006). *Drama temelli grup rehberliğinin ilköğretim 5.sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri, atılganlık düzeyi ve benlik saygısına etkisi*.Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Programı, İzmir.
- Uğurlu, U. (1994). *Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesiyle birlikte yaşayan ergenlerin özsaygı ile atılganlık düzeyleri açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Uzun, D. (2002). *Resmi ve özel okulöncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin özsaygı ve denetim odağı arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Voltan, A. (1980). *Grupla atılganlık eğitiminin bireyin atılganlık düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yeşilyaprak, B. (1988). *Lise öğrencilerinin içsel yada dışsal denetimli oluşlarını etkileyen etmenler*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yeşilyaprak, B. (1990). Denetim odağının belirleyicileri ve değişimine ilişkin araştırmalar: Bir eleştirel değerlendirme, *Psikoloji Dergisi*, (7) 25, 41-52.
- Yıldırım, A., ve Şimsek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Rapid changes on the scientific and technological areas since the ends of the twentieth century bring to the agenda an absolute interaction on different areas. Today, results of these changes provide

human power surely the main source is the education. These changeable and developmental approaches' focus point is the trainees who provide and increase the education's productivity and guide young people to learn.

The aim of this research is to investigate the relationship between the assertiveness level and locus of control on the fourth class Eastern Mediterranean University students. In addition, it focuses on evaluating if there is any meaningful difference between them from the different ways. Therefore, locus of control and assertiveness of students are examined in relation to the achievements of students.

Quantitative research design deals with interpretation of the research findings based on deductive process which encapsulates numerical data in order to find out answer of the research questions. In respect to this, quantitative research design was employed in this research. In addition, Eastern Mediterranean University was chosen a single case to examine to examine locus of control and assertiveness of students who were studying at Computer Information Technologies and Turkish Language Teaching departments. In this research, case study approach was employed. Participants became part of this quantitative research process based on their voluntarism. In addition, researchers attempted to use purposeful sampling method to gather quantitative findings from volunteer participants. Questionnaires such as Introducer Information Form, Rathus' Assertiveness Scale, Rotter's Locus of control Scale were developed and used as data collection technique to gather large amount of data at the same time. Research findings were analyzed through percentage-frequency, independent groups t-test, two ways (ANOVA) and more than two variables variance analyze (MANOVA) based on 0.05.

In this research, it is tried to find an answer to a question whether there is any significant difference among the variables such as: gender, age, academic success, and departments in the light of investigating assertiveness and locus control of students of Turkish Language Teaching and Computer Information Departments. The relationship between assertiveness and gender is being understood better with the increasing number of studies based on assertiveness. It is thought that gender based roles and expectations of culture and parental attitudes caused figuring out different findings about assertiveness and gender relations. On the other hand, it is thought as an interesting result for Computer Information students being more reckless than students of Turkish Language Teaching department which is more social and requires pedagogic formation. It may also be said that students studying in Science Department are improving their communication skills in addition to confidential attitude, effective attitude, and confidential social while gaining their academic formation process.

When the findings of research are analyzed, it is found out that relation between assertiveness and age variable is significant. Furthermore, when age is getting older it is expected that level of assertiveness is also getting more and more. Reason for this situation is thought as gaining more experience in years, increasing level of social learning, and being more effective in relations within society. Increasing level of experience and knowledge of individual make individual become more self-confident and express themselves clearly and in this context knowledge and experience level of individuals gain an important role. But our findings and inspiration between age and gender create significant difference. It is observed that the male students in Computer Information Technologies Department are more reckless. When the findings are analyzed statistically there is significant difference between gender and department.

In this study, there isn't significant difference between locus control and age variable but on the other hand, study creates significant difference between level of assertiveness and locus control.

It is required to put the Teaching Programs based on personal development that may especially involve assertiveness and locus control of university students into action. It is necessary for students knowing about their own characteristics and how those characteristics may affect their success. In this context, it is required to take care about creating student centered teaching environments making them aware of their own personal characteristics. On the other hand, it is very important to increase scientific studies related to which characteristics of teachers how much affect students and which characteristics of students how much affect their academic success. Investigating of university students' assertiveness, their locus of control level and academic successes not only will contribute having appropriate atmosphere for their career development but also will help having well improved individuals in the process of our country' adapting to EU and for future.